

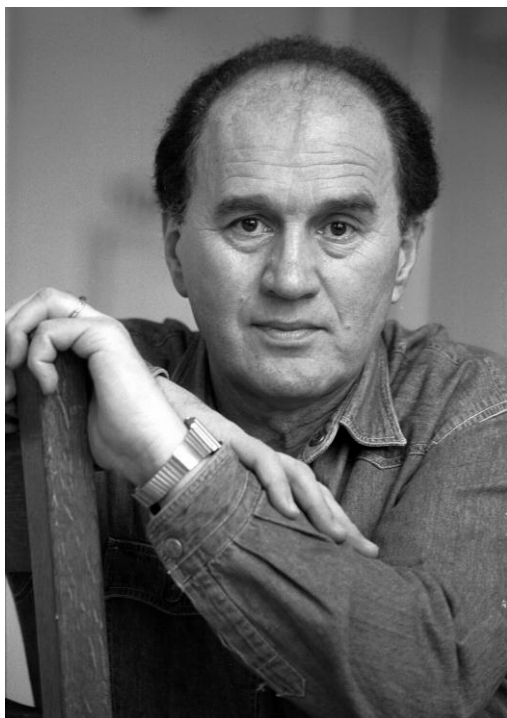
„Mindent elénekelttem, ami nekem való volt”

JUBILEUMI BESZÉLGETÉS NÉMETH JÓZSEF OPERAÉNEKESSEL

A közelmúltban jubileumi koncerten köszöntötte a Szegedi Nemzeti Színház Németh Józsefet. Sokan hitetlenkedve olvasták a plakátot: idén lesz 70 éves. Pedig épp csak az imént volt, hogy lelkesen tapsoltunk neki a *Macbeth*, az *Álarcosbál*, az *Otello*, az *Igor herceg* vagy a *Don Giovanni* főszerepeiben.

Németh József hosszú utat járt be, mint egyik kedvenc hőse, *A bolygó hollandi*. 1942-ben Solton született, ott is nőtt föl. Édesapját nem ismerte, odaveszett a világháborúban, édesanyja nevelte föl. Tehetséges atléta volt, versenyzett, a Testnevelési Főiskolán szerzett diplomát. Énekelni a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában kezdett tanulni, majd Leningrádban és Moszkvában, a Csajkovszkij Konzervatóriumban folytatta. A Magyar Állami Operaház ösztöndíjasa lett. 1972-ben a Debreczeni Csokonai Színház szerződötteti magánénekesnek. 1973-tól Pécsen, 1978-tól Augsburgban, 1981-től Grazban énekel. Közben mesterkurzusokon vesz részt Olaszországban Gino Bechinél, Tito Gobbinál és Mario del Monacónál.

1982-ben Szegedre szerződik, itt aratja legnagyobb sikereit, 1986-tól félállásban, 1989-től 1993-ig teljes állásban a Magyar Állami Operaház szólistája, de továbbra is rendszeresen föllep Szegeden és a Szabadtéri Játékokon. Saját nyilvántartása szerint legtöbbször, 113 alkalommal a Carmen Escamillóját énekelte,

de sokszor lépett föl a Nabucco címszerepében (86) és a Bánk bán Petúrjaként (75). Nyugdíjasként is ad koncerteket, tanít, és néha színpadra is lép. Hetvenedik születésnapján a Szegedi Nemzeti Színház nagyszabású koncertet szervezett.

– Amikor az ember elér egy életkort, elgondolkodik az életén, mi az, amit el kért, mi az, amit elmulasztott.

– Amikor elkezdtem a pályámat, azért imádkoztam, hogy azt az adottságot, amit a természettől meg a szüleimtől kaptam, ki tudjam bontakoztatni. Hogy a lehetőségeimet ki tudjam használni. Ebben a tekintetben nincs hiányérzetem. Volt bennem kitartás, hogy azt a rengeteg nehéz szerepet végigcsináljam. Amikor erre visszagondolok, úgy érzem, nincs is a világon nálam boldogabb ember.

– *Van olyan szerep, amelyik elment melletted?*

– Nem tudok igazából ilyent mondani. Talán mindent elénekeltem, ami nekem való volt, kihoztam magamból azt, ami bennem volt. Képességeim legjavát tudtam adni. Ennél lényegesen többre nem vagyok képes. És ez jó érzés. Most leszek 70 éves, és tulajdonképpen befejeztem a pályámat. Ugyanakkor a hangom még megvan. Már nem énekelek naponta, de ha gyakorolok egy hónapig, akkor el tudok énekelni egy koncerten 6-7 számot, és úgy gondolom, hogy bizonyos szerepeimet is tudnám még énekelni megfelelő szintén. A legnehezebbeket már nem vállalnám, de mondjuk Gara nádort a Hunyadiból, Petúrt a Bánk bánból vagy Amnásrót az Aidából még igen. Persze nem egészen úgy, mint 45 évesen, de színpadképesen. Ami hiányérzetem van, hogy nagyobb nemzetközi karriert csinálhattam volna. De a 80-as években csak egyetlen külföldi szervező ügynökség volt, az Interkoncert, és hát ők nem voltak túl serények, hogy engem „eladjanak”. Vendégszerepeltem többek között Svájcban az Állarcosbálban, Splitben az Otellóban, Németországban a Carmennel, de úgy gondolom, a képességeim alapján több helyen is fölléphettem volna. Persze, lehet, hogy nekem is több energiát kellett volna fektetnem ebbe.

– *Szóval nincs hiányérzeted a szerepeket illetően.*

– Talán csak Papagenót sajnálom a Varázsfuvolából.

– *Hát, a te hatalmas, sötét hangodról nem ez a gyáva madarász jut az ember eszébe...*

– Igen, de az áriáit imádom, és a figurát is szívesen eljátszottam volna.

– *Az áriáit még énekelheted koncerten.*

– Ez igaz. A hangom jellegéből adódóan sok drámai figurát alakítottam, és kevés lehetőségem volt a könnyedségre, a humorra. Pedig az életben derűs szemléletű vagyok. Németországban énekeltem Belcorét a Szerelmi bájitalban, és azért is nagyon szerettem a Don Giovanni címszerepét, mert sok könnyedség, vidámság volt benne. S az egyik legnagyobb kedvencem Jagó az Otellóból, mert abban is számtalan hangszínt, hangulatot lehet megjeleníteni.

– *Don Giovanni egyébként sem áll távol tőled...*

– A 70-es években elváltam első feleségemtől és Németországba szerződtem. De sokat jártam haza édesanyámhoz és Attila fiamhoz. Ekkor nem lett volna értelme újránősülni, vagy állandó kapcsolatban gondolkodni.

– *Sokfelé jártál az országban és a világban, miért kötöttél ki éppen Szeged mellett?*

– Pál Tamással összefutottunk Bécsben, és meghívott egy Nabuccót énekelni. El is jöttem, akkor a Belvárosi moziban játszott a színház. A próba szünetében ültem a művészbejáró mellett, és jött egy hölgy, aki nagyon megtetszett nekem. Kiderült, hogy ő Dobos Kati, színésznő. Beszélgetni kezdtünk, kapcsolatban maradtunk, s a következő szezonban leszerződtem Szegedre, összeköltöztünk, és ő lett a második feleségem. Tőle született Márk fiam, hosszú évekig éltünk együtt, végül azonban elváltunk. Azért is hálás vagyok neki, mert sok előadásomat és koncertemet ő vette föl egy VHS-kamerával. Ezek most becses emlékeim. Pál Tamás a következő évadban elment, helyette Oberfank Géza lett a főzeneigazgató, s ő nagyon erősen épített rám, kitűnő szerepek sorát osztotta ki nekem, voltak olyan darabok is, amelyeket énmiattam tűzött műsorra. Vele és Kerényi Miklós Gábor rendezővel nagyszerűen dolgoztunk együtt, az volt életem legtermékenyebb időszaka. A Macbeth előadása az 1987-es operafesztiválon szinte minden díjat megnyert, én is megkaptam a legjobb férfi énekes díját. Nagyon

megszerettem ezt a várost, ma is itt van a lakásom, itt vannak a barátaim. Sokat utazom, de ide jövök haza.

– *Tanultál a budapesti Bartók Konzervatóriumban Sík Olgánál, Leningrádban, Moszkvában, majd Olaszországban Gino Bechinél, Tito Gobbinál és Mario del Monacónál. A tanárok módszere nem volt ellentétes, vagy inkább egymásra épültek?*

– Moszkvában volt a tanárom Igor Suslin, egy idős tenorista. Ő felszabadító hatással volt rám, és ma is az ő módszerét követem. Nagyon könnyű skálákat csináltatott, eszménye a szabad éneklés volt. Az a lényeg, hogy az éneklés ne erőfeszítés legyen, hanem szabadon áramoljon a hang. Nem kell azt mindig helyzetetni, az magától jó helyre megy, ha a légzéstechnika megfelelő. Suslin nem akart mindent megmondani, csak kontrollált. Meghallgatott, és elmondta, mi a jó, és mi nem. Persze csak akkor lesz valakiből megbízható operaénekes, ha ez automatizmussá válik. Az éneklés izommunka, több izomcsoport működik egyszerre, s ezek együttműködésének kell rutinszerűvé válnia. A legfontosabb, a rekeszizom például akaratunktól függetlenül működik, hiszem ez működteti a tüdőt, és a lélegzéshez nem kell gondolkodnunk, az automatikus. Az énekléskor azonban egy kicsit máshogy kell működtetni, s ennek a beállítása nagyon fontos. És ehhez az elején nagyon sok gyakorlás kell.

– *De aztán automatikussá kell, hogy váljon.*

– Igen, de ez csak az alap. Ott volt például a két nagy énekesnő, Joan Sutherland és Maria Callas. Sutherland fantasztikus technikával énekelt, elképesztő koloratúrákra, magas hangokra volt képes. Világbajnok volt, olyan nagyszerűen énekelt, hogy még idős korában is remekül szólt a hangja. Callas hangképzésével több probléma is volt, de olyan érzelmi töltöttséggel énekelt, ami páratlan. Callast bármikor szívesen meghallgatom ma is, Sutherlandet azonban mindig száraznak hallom.

– *Amikor megkaptál egy új szerepet, hogyan közelítettél hozzá? Mivel kezdted a tanulást?*

– Általában meghallgattam egy felvételt, egy olyan énekessel, akit szeretek. Egyik kedvencem Robert Merrill, a nagy amerikai bariton. Amikor Németországban énekeltem a Köpenyt, megvettem az ő lemezét. De már a tanulás alatt nagyon fontos volt a figura és a szituáció. Ha az ember megérzi az alak lelkiállapotát, akkor az megszüli a megfelelő hangszínt és hangvételt is. Ott van az a csodálatos pillanat, amikor a bolygó hollandi színpadra lép. „Nagy kinnal eltelt újra hét hosszú év” – mondja. Aki nem tud ebbe belegondolni, hogy mit is jelenthet 7 évig bolyongani a tengereken, reménytelenül, és csak a hangokat akarja leénekelni, az ne akarjon Bolygót énekelni. Vagy ott van Posa márki a Don Carlosból. Amikor a III. felvonásban megérkezik a börtönbe, és azt mondja a barátjának: „Eljöttem hozzád, hogy elbúcsúzzam tőled”, már tudja, hogy meg fog halni. Az utána következő áriát („Per me il giunto – El kell válnunk nemsokára”) lehetetlen harsányan elindítani. Ez tele van szomorúsággal és szorongással.

– *Halkan kell elindítani. Csak nem mindenkinek van hozzá pianója...*

– Aki pianót tud énekelni, az mindent tud. De olyan pianót, hogy például az Otello Álom-elbeszélésében az Erkel Színház legutolsó sorában is hallatsszon. Az 100 méter távolság. Ehhez a hangnak fényesnek kell lennie. Aki ezt meg tudja csinálni, annak a fortéja is jól fog szólni. Persze, amikor az ember fiatal, és ha van hangja, azt szereti mutogatni, szeret jó hangosan énekelni. Ahogy egyik moszkvai tanárom mondta: „Jozef, gyerzsi!” fogd vissza a csikókat!

Sokkal hatásosabb, ha valaki nem a teljes erejét mutatja. Illetve csak ritkán adja ki a 100 százalékot.

– *Jó erőben és jó egészségben élted meg ezt a szép kort.*

– Ebben minden bizonnyal sokat jelentett a sport. Egész életemben sportoltam, bizonyos időszakokban versenyszerűen is. Ez nagyban segített megőrizni az erőnlételemet. Ráadásul hamar rájöttem, hogy az énekléshez ugyanúgy rendszeres tréning kell, mint a sporthoz.

– *A fizikai képességeidre a rendezők többször építettek. A híres szegedi Macbeth második boszorkányjelenetében például jó 3 méter magasból kellett leugranod.*

– Az könnyű volt, mert elkaptak egy tűzoltószőnyeggel. De az Erkelben például a Bajazótkban kézen állva jöttem be a színpadra. Elénekeltem a Prológot, aztán a komédiásokkal kézen állva érkeztem meg. Mindig nagy tapsot kaptam, majdnem akkorát, mind az áriámra.

– *Azt mondtad, bizonyos szerepeket már nem vállalnál, talán már ezt a kézenállást sem.*

– Nem, mert néhány éve volt egy balesetem, a vállam tönkrement. Sajnos, rendszeresen fáj. De azért még rendszeresen teniszezek. Mozgás nélkül el sem tudom képzelni az életemet.

– *Hetven esztendősen mik a terveid?*

– Az életemnek ebben a szakaszában azt tartom legfontosabbnak, hogy azt a tudást, tapasztalatot, amit fölhalmoztam, át tudjam adni. Ezt nem szeretném elvinni magammal a sírba. Eddig tanítottam az SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Ének Tanszakán, de most onnan is nyugdíjba mentem. Úgy tűnik, most Délkelet-Ázsiában tartanak igényt rám, valószínűleg ott fogok tanítani. Két fiam van, Attila musical-énekes és zeneszerző, Pesten él. Márk is tanult zenét, de ő inkább a biológiát választotta, ő itt van Szegeden. Remélem, még ők is szolgálnak nekem nemsokára valami újdonsággal.

Márok Tamás

